

**LLYFRGELL GENEDLAETHOL CYMRU
THE NATIONAL LIBRARY OF WALES**

**Adroddiad Blynyddol
Cydydffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg
2020-21**

www.llyfrgell.cymru

Cynnwys

1.	Cyflwyniad	3
2.	Cydymffurfiaeth Safonau Cyflenwi Gwasanaethau	4
3.	Cydymffurfiaeth Safonau Llunio Polisi	10
4.	Cydymffurfiaeth Safonau Gweithredu	11
5.	Monitro	15
6.	Safonau Atodol	15
7.	Blaenoriaethau ar gyfer Ebrill 2020 – Mawrth 2021: Cynnydd	16
8.	Blaenoriaethau ar gyfer Ebrill 2021 – Mawrth 2022	18

Adran 1: Cyflwyniad

Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn gosod fframwaith cyfreithiol, sydd yn rhoi dyletswydd ar y Llyfrgell i gydymffurfio â safonau mewn perthynas â'r Gymraeg. Mae safon yn egluro sut mae disgwyl i sefydliadau ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd.

Mae'r dyletswyddau sy'n deillio o'r safonau'n golygu na ddylai'r Llyfrgell drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yng Nghymru. Pwrpas y safonau yw:

- ei gwneud hi'n eglur i sefydliadau beth yw eu dyletswyddau o ran y Gymraeg
- ei gwneud hi'n fwy eglur i siaradwyr Cymraeg pa wasanaethau y gallant ddisgwyl eu derbyn yn Gymraeg
- sicrhau mwy o gysondeb o ran gwasanaethau Cymraeg a gwella eu hansawdd

Mae'r Mesur yn nodi y caiff Gweinidogion Cymru bennu safonau yn y meysydd canlynol:

- cyflenwi gwasanaethau
- llunio polisi
- gweithredu
- hybu
- cadw cofnodion

Derbyniodd Llyfrgell Genedlaethol Cymru hysbysiad cydymffurfio gan Gomisiynydd y Gymraeg o dan Ran 4 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ar 25 Gorffennaf 2016. Roedd yr hysbysiad hwn yn pennu'r safonau penodol y mae'n ofynnol i'r Llyfrgell gydymffurfio a hwy, ac ar 25 Ionawr 2017 daeth 150 o safonau yn weithredol. Mae'r hysbysiad wedi ei osod ar wefan y Llyfrgell.

<https://www.llyfrgell.cymru/am-llgc/llywodraethiant/dogfennaeth-gorfforaethol/>

Yn sgil ymrwymiad hanesyddol y Llyfrgell i'r iaith Gymraeg, roedd y Llyfrgell eisoes wedi bod yn cydymffurfio â nifer sylweddol o'r safonau a osodwyd arni trwy weithrediad ei Chynllun Iaith, ac yn wir, roedd y Cynllun hwn yn mynd ymhellach na safonau'r Gymraeg mewn sawl maes.

Mae'n ofynnol i'r Llyfrgell gyhoeddi adroddiad blynyddol erbyn 30 Medi fel ag y gosodwyd yn Safonau'r Gymraeg (152, 158,164). Dyma'r bedwerydd adroddiad blynyddol ers cyflwyno Safonau'r Gymraeg, ac mae'r adroddiad yn canolbwyntio ar y cyfnod 1 Ebrill 2020 i 31 Mawrth 2021.

Casglwyd y wybodaeth sy'n cael ei gynnwys yn yr adroddiad hwn o ganlyniad i'r monitro parhaus y mae'r Llyfrgell yn ei gynnal ar ei gwasanaethau.

Ni dderbyniwyd cwyn ynglŷn â chydymffurfiaeth y Llyfrgell â'r Safonau yr oedd o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy.

Adran 2: Cydymffurfiaeth Safonau Cyflenwi Gwasanaethau (Safonau 1-83)

Gohebu (Safonau 1-7)

Mae staff yn ymateb i ohebiaeth gan aelodau o'r cyhoedd yn yr un iaith â'r llythyr neu'r e-bost gwreiddiol, gan nodi'r iaith ddewisol ar gyfer y dyfodol.

Wrth gychwyn gohebiaeth ag aelodau o'r cyhoedd, gwneir hynny drwy gyfrwng iaith ddewisol yr unigolyn/unigolion os yw hynny'n hysbys. Fel arall, anfonir yr ohebiaeth yn ddwyieithog a holir yr unigolyn/unigolion ynghylch eu hiaith ddewisol ar gyfer gohebu â ni. Pan geir yr wybodaeth yma, cofnodir yr iaith ddewisol ar gyfer y dyfodol ac mae staff yn ymdrin â'r person/personau yn eu hiaith ddewisol o hynny ymlaen. Os derbynir gohebiaeth uniaith oddi wrth y person mae'r staff yn gohebu â hwy, ond nid yw'r person wedi datgan ei iaith ddewisol, mae staff yn gohebu gyda'r unigolyn yn yr iaith yna o hynny ymlaen. Llofnodir copïau Cymraeg a Saesneg o ohebiaeth. Mae unrhyw waith sydd angen ei gyfieithu yn cael ei anfon at Swyddfa'r Llyfrgellydd, er mwyn trefnu hynny.

Un o'r blaenoriaethau ar gyfer 2020-2021 oedd sicrhau bod y Llyfrgell yn cydymffurfio'n llwyr â Safon 7. Nodwyd mewn arolwg gan Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg yn ystod 2018-19 nad oedd pob gohebiaeth e-bost yn cynnwys datganiad sy'n nodi fod y Llyfrgell yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg ac na fydd gohebu yn y Gymraeg yn arwain at oedi.

Nid yw'r Llyfrgell yn cydymffurfio'n llwyr â Safon 7 ar hyn o bryd. Anogir pob aelod o staff i ddefnyddio'r llofnod safonol. Mae'r llofnod yn cynnwys logo 'Cymraeg', ond nid yw'n cynnwys datganiad clir sy'n nodi fod y Llyfrgell yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg ac na fydd gohebu yn y Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r Llyfrgell yn bwriadu newid ein system e-bost i system yn y cwmwl fel rhan o Office 365. Bydd hwn yn cael gwared ar y rhaglenni e-bost presennol, sef Thunderbird a SoGO (sgwrs) ac un o'r atyniadau yw ei fod yn bosib gosod templed llofnod e-byst canolog, cyn belled fod y gwaith o fewnbynnu'r data ar gyfer teitlau swyddi pobl wedi ei wneud. Ni chwblhawyd hyn yn ystod 2020-21, gan fod y gwaith yma wedi cael ei ohirio am y tro fel ein bod ddim yn newid ein system e-bost ynghanol cyfnod lle mae cyfathrebu mewnol effeithiol yn gwbl angenrheidiol.

Gobeithir cydymffurfio'n llwyr a'r Safon yma erbyn diwedd mis Rhagfyr 2021. Rydym yn aros i weithredu'r gyfundrefn newydd a fydd yn gwella'r ddarpariaeth rhyngwynebaw Cymraeg i staff a rhoi'r modd o weithredu'r polisi llofnod e-bost yn ganolog.

Derbyniwyd cwyn gan ddarlennydd ar 19 Ebrill 2017 fod e-bost cydnabod Question Point yn uniaith Saesneg. Question Point oedd y sistem a ddefnyddiwyd gan y Llyfrgell i weinyddu ei gwasanaeth ymholiadau. Cysylltwyd â chwmni OCLC, oedd yn gyfrifol am Question Point, i adrodd y broblem iddynt. Nododd y cwmni mai nam technegol ar y system oedd yn gyfrifol fod neges uniaith Saesneg wedi ei hanfon allan ar yr achlysur yma, ac y byddent yn cywiro'r gwall. Ni dderbyniwyd cwyn wedi hynny, felly tybiwyd bod y broblem wedi ei goresgyn.

Dylid nodi fod sistem Question Point wedi dod i ben ar 29 Mai 2020, a'i ddisodli gan sistem LibAnswers. Ni dderbyniwyd cwyn am y sistem yma.

Galwadau ffôn (Safonau 8-10, 18, 20-21)

Os yw aelod staff yn ateb galwadau ffôn allanol neu alwadau sydd wedi eu trosglwyddo gan y dderbynfa, maent yn ateb â chyfarfodiad dwyieithog:

"Llyfrgell Genedlaethol Cymru / National Library of Wales".

Anogir pob aelod o staff i osod neges recordiedig dwyieithog ar beiriant ateb eu ffôn, gyda'r Gymraeg o flaen y Saesneg. Os nad oes neges wedi ei osod, mae'r galwad yn cael ei flaenyrru i system neges llais y Llyfrgell, sydd â'r Gymraeg o flaen y Saesneg.

Gwasanaethau ffôn (Safonau 12-17, 22)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safonau yma.

Mae pob hysbyseb o rifau ffôn y Llyfrgell a'r Gymraeg cyn y Saesneg. Mae gwasanaeth Cymraeg ar gael ar brif rif ffôn y Llyfrgell yn barhaol. Os nad yw aelod o'r staff wedi gosod neges ar beiriant ateb ei ffôn, mae'r galwad yn cael ei flaenyrru i system neges llais y Llyfrgell, ble mae'r gwasanaeth cyfan yn Gymraeg. Mae hyn yn rhoi gwybod i aelodau o'r cyhoedd bod modd iddynt adael neges yn Gymraeg.

Cyfarfodydd (Safonau 23, 25, 25A, 25CH)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safonau yma.

Mae pawb sydd yn mynychu cyfarfod a gynhelir gan y Llyfrgell yn gallu defnyddio eu hiaith ddewisol yn y cyfarfod. Defnyddir gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar gyfer cyfarfodydd lle nad yw pawb sydd yn mynychu yn gallu siarad Cymraeg.

Mae hyn wedi parhau drwy gydol 2020-21. Derbyniwyd llythyr dyddiedig 01/12/2020 gan y Comisiynydd yn nodi ei fod yn ymwybodol fod llawer o sefydliadau bellach yn cynnal cyfarfodydd yn rhithiol. Fodd bynnag, nid oedd hyn yn effeithio ar ofynion y safonau sydd wedi eu gosod ar y Llyfrgell.

Mae safonau'r Gymraeg yn cynnwys gofynion ynghylch galluogi pobl i ddefnyddio'r Gymraeg mewn perthynas â nifer o weithgareddau, gan gynnwys:

- Cyfarfodydd â pherson neu fwy nag un person gwahoddedig, gan gynnwys cyfarfodydd sy'n ymwneud â llesiant unigolion neu sefyllfaoedd penodol eraill fel cyfweiliadau
- Rhai cyfarfodydd mewnol penodol
- Cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd

Mae'r Llyfrgell yn cydymffurfio â'r Safonau yma drwy'r ffyrdd yma:

- Defnyddio Zoom, sy'n caniatáu dwy ffrwd sain i alluogi cyfieithu ar y pryd
- Defnyddio dwy raglen ochr yn ochr er mwyn cynnig cyfieithu ar y pryd drwy ffrwd sain ychwanegol, e.e. defnyddio rhaglen cyfarfodydd fideo ar gyfer y cyfarfod, gyda'r cyfieithu ar y pryd ar gael drwy gynhadledd ffôn

Cynhelir y cyfarfod gan ddefnyddio Teams neu Zoom, a'r cyfieithu ar y pryd gan ddefnyddio Zoom.

Digwyddiadau cyhoeddus (Safonau 26-32)

Mae pawb sydd yn mynychu cyfarfod sy'n agored i'r cyhoedd a gynhelir gan y Llyfrgell yn gallu defnyddio eu hiaith ddewisol yn y cyfarfod. Mae gwahoddiadau i bob cyfarfod yn ddwyieithog. Darperir gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ym mhob cyfarfod i bawb sy'n dymuno defnyddio'r gwasanaeth yma. Mae pob deunydd ysgrifenedig cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd ar gael yn ddwyieithog, yn ogystal â deunydd cyhoeddusrwydd i'r digwyddiadau. Mae cyfarfodydd Bwrdd Ymddiriedolwyr y Llyfrgell yn agored i'r cyhoedd, a chyhoeddir agenda dwyieithog pob cyfarfod ar y wefan wythnos o flaen llaw. Cyhoeddir crynodeb o bapurau pob cyfarfod ar y wefan wythnos o flaen llaw, fel fersiynau Cymraeg a Saesneg ar wahân.

Mae hyn wedi parhau drwy gydol 2020-21. Derbyniwyd llythyr dyddiedig 01/12/2020 gan y Comisiynydd yn nodi ei fod yn ymwybodol fod llawer o sefydliadau bellach yn cynnal cyfarfodydd yn rhithiol. Fodd bynnag, nid oedd hyn yn effeithio ar ofynion y safonau sydd wedi eu gosod ar y Llyfrgell.

Mae safonau'r Gymraeg yn cynnwys gofynion ynghylch galluogi pobl i ddefnyddio'r Gymraeg mewn perthynas â nifer o weithgareddau, gan gynnwys digwyddiadau cyhoeddus.

Mae'r Llyfrgell yn cydymffurfio â'r Safonau yma drwy'r ffyrdd yma:

- Defnyddio Zoom, sy'n caniatáu dwy ffrwd sain i alluogi cyfieithu ar y pryd
- Defnyddio dwy raglen ochr yn ochr er mwyn cynnig cyfieithu ar y pryd drwy ffrwd sain ychwanegol, e.e. defnyddio rhaglen cyfarfodydd fideo ar gyfer y cyfarfod, gyda'r cyfieithu ar y pryd ar gael drwy gynhadledd ffôn

Cynhelir y cyfarfod gan ddefnyddio Teams neu Zoom, a'r cyfieithu ar y pryd gan ddefnyddio Zoom.

Hysbysebu (Safonau 33-34)

Mae pob deunydd cyhoeddusrwydd a ddefnyddir gan y Llyfrgell yn ddwyieithog.

Llunio dogfennau i'r cyhoedd (Safonau 36, 44-47)

Mae dogfennau i'r cyhoedd ar gael fel fersiynau Cymraeg a Saesneg ar wahân, neu yn ddwyieithog.

Serch hynny, roedd lle i wella ar hyn, gan fod angen sicrhau fod y fersiynau Saesneg yn datgan yn glir bod y dogfennau hefyd ar gael yn Gymraeg. Nodwyd mewn arolwg gan Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg yn 2018-19 bod anghysondeb rhwng dogfennau. Roedd hyn yn digwydd mewn rhai dogfennau (e.e. mewn llyfrynau/taflenni/pamffledi) ond nid mewn dogfennau eraill (megis polisïau/strategaethau/datganiadau i'r wasg).

Mae'r Llyfrgell yn cydymffurfio â Safon 45 erbyn hyn. Mae ein polisïau, strategaethau a'n datganiadau i'r wasg i gyd yn cael eu cyhoeddi yn y Gymraeg yn ogystal â'r Saesneg. Mae'r rhain yn cael eu cyhoeddi ar wefan y Llyfrgell ble gellir dewis rhwng y Gymraeg a'r Saesneg. Bu gwaith yn ystod 2020-21 ar hygyrchedd y tudalennau corfforaethol (er enghraifft, y dudalen Dogfennaeth Gorfforaethol ble cyhoeddir ein polisïau a'n strategaethau) i droi unrhyw ddogfennau na sydd mewn ffurf hygyrch yn hygyrch. Os nad oedd y fersiynau Saesneg o'r dogfennau yma yn cynnwys datganiad clir fod y dogfennau hefyd ar gael yn Gymraeg, roedd hyn hefyd yn rhan o'r gwaith. Dylid nodi fod y gwaith yma'n barhaus. Mae rhai mathau o ddogfennau yn cynnwys y datganiad yma, ond nid yw hyn wedi ei gynnwys ym mhob math o ddogfen.

Gwefan y Llyfrgell (Safonau 48, 51-52)

Mae gwefan y Llyfrgell yn gwbl ddwyieithog. Mae gosodiad pob tudalen yn gyson gyda thestun pob tudalen ar gael yn Gymraeg ac mae pob tudalen Gymraeg ar y wefan yn gweithredu'n llawn. Mae'r tudalennau Saesneg yn cynnwys dolen uniongyrchol i'r dudalen Gymraeg cyfatebol ar ben y dudalen. Mae pob dogfen a luniwyd gan y Llyfrgell, a gyhoeddwyd ar y wefan, ar gael yn y Gymraeg. Mae rhyngwyneb pob tudalen, a'r dewislenni ar bob tudalen, ar gael yn Gymraeg.

Roedd y Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safonau yma cyn y dyddiad dyroddi.

Apiau a'r cyfryngau cymdeithasol (Safon 53-55)

Mae'r Llyfrgell yn cydymffurfio â Safon 53. Rydym wedi datblygu 3 ap (yr Anthem Genedlaethol, Cymru yn y Rhyfel, a Smartify) yn y blynyddoedd diwethaf. Fel y nodwyd yn adroddiad blynyddol 2018-19, mae her yn codi wrth ddatblygu gwefannau ac unrhyw adnoddau digidol yn ddwyieithog, yn enwedig os yw'n golygu gweithio gyda chwmnïau allanol am nad yw cwmnïau allanol yn cynllunio a datblygu apiau mewn modd sydd yn trosglwyddo'n hwylus i fod yn ddwyieithog. Rydym bob amser yn ymwybodol o'r angen i ddarparu ein gwasanaethau yn ddwyieithog ac mae honno'n un o'n hystyriaethau blaenaf wrth drafod cyfleoedd i ddatblygu apiau newydd.

Rydym wedi gweithio gyda Google i sicrhau bod ein presenoldeb ar lwyfan Google Arts and Culture yn ddwyieithog. Cafodd hwnnw ei lansio ar 1 Mawrth 2021.

Fel y nodwyd mewn adroddiadau blynyddol eraill, mae cyfrifon y Llyfrgell ar y cyfryngau cymdeithasol yn ddwyieithog. Yn achos Twitter a Periscope mae'r cyfrifon Gymraeg a Saesneg ar wahân, ond gyda Facebook, YouTube a Flickr un cyfrif dwyieithog sydd. Mae'r cynnwys i gyd yn ddwyieithog, ac eithrio negeseuon ar adegau penodol (er enghraifft, ymateb i neges rhywun arall neu ail-drydar) ac achosion ble gwnaed penderfyniad i beidio trydar yn Saesneg i hyrwyddo cynnwys (ar y Blog, er enghraifft) oedd ar gael yn Gymraeg yn unig.

Peiriannau hunanwasanaeth (Safon 56)

Mae'r peiriannau talu hunanwasanaeth ym maes parcio'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safon yma, gyda'r Gymraeg yn iaith ddiofyn.

Nodwyd yn Adroddiad Blynyddol 2017-18 nad oedd y peiriannau hunanwasanaeth ar gyfer taliadau llungopïo yn gweithredu drwy'r Gymraeg, ond ceir cyfarwyddiadau Gymraeg a Saesneg ar sut i'w defnyddio. Dau o'r blaenoriaethau yn dilyn Adroddiad 2017-18 oedd dechrau deialog gyda gwneuthurwyr y peiriannau ar y pwyntiau canlynol (gweler Adran 7):

- i. Sicrhau bod y peiriannau'n gweithio'n llawn yn Gymraeg
- ii. Sicrhau fod y Gymraeg yn iaith ddiofyn

Mae hyn yn parhau yn flaenoriaeth gan nad yw'r Llyfrgell yn cydymffurfio â Safon 56 ynghylch y peiriannau yma (gweler Adran 7). Nodwyd yn Adroddiad 2018-19 nad oedd y gwneuthurwyr yn cynnig y Gymraeg fel dewis ar gadarnwedd eu hargraffyddion. Mae angen fersiynau mwy newydd o'r peiriannau er mwyn iddynt gael eu gwneud yn ddwyieithog.

Felly, mae'r Llyfrgell yn cydymffurfio'n rhannol â Safon 56.

Mae cydymffurfio â'r Safon yma ar waith ar hyn o bryd fel rhan o'r broses o ailagor ac adleoli gwasanaethau'r Ystafell Ddarllen. Dechreuodd y gwaith yma cyn 31 Mawrth 2021, ond nid yw hyn wedi'i gwblhau eto.

Arwyddion (Safonau 57-59, 137-139)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safonau hyn.

Mae arwyddion sydd yn Gymraeg yn unig yn cael eu rhoi i'r chwith o'r arwydd Saesneg cyfatebol. Lle mae testun Cymraeg a Saesneg yn ymddangos ar yr un arwydd, mae'r testun Cymraeg uwchben y testun Saesneg.

Y Dderbynfa (Safonau 60, 63-64)

Mae'r gwasanaeth yn nerbynfa'r Llyfrgell yn gwbl ddwyieithog. Bydd yr holl ymwelwyr â'r dderbynfa yn cael eu cyfarch yn iaith yr ymwelydd os yw hynny'n hysbys. Fel arall, maent yn cael eu cyfarch yn ddwyieithog.

Mae pob aelod o staff y dderbynfa yn rhugl yn y Gymraeg ac yn darparu gwasanaeth Cymraeg, ac maent yn gwisgo llinyn gwddf neu fathodyn sy'n cyfleu hynny. Mae arwydd yn y dderbynfa sy'n annog ymwelwyr i ddefnyddio'r Gymraeg yn y Llyfrgell. Roedd y Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safonau cyn y dyddiad dyroddi.

Hysbysiadau (Safonau 65-66)

Mae hysbysiadau mae'r Llyfrgell yn eu cyhoeddi neu arddangos yn ddwyieithog, gyda'r fersiwn Gymraeg uwchben neu i'r chwith o'r fersiwn Saesneg. Os yw hysbysiadau'n cael eu cyhoeddi ar y wefan, mae'r fersiynau Cymraeg a Saesneg ar wahân. Mae'r cynnwys yn gyfatebol ble mae'r fersiynau ar wahân.

Tendrau (Safonau 72-74, 76)

Yn ystod y flwyddyn, cyhoeddwyd gwahoddiadau i dendro am gontract gan y Llyfrgell ar safle GwerthwchiGymru (Sell2Wales) ac yng Nghyfnodolyn Swyddogol yr Undeb Ewropeaidd (Official Journal of the European Union – OJEU).

Darparir categorïau'r nwyddau CPV (Common Procurement Vocabulary) ar gyfer hysbysiadau OJEU gan yr Undeb Ewropeaidd yn y 22 iaith swyddogol yn unig. Nid oedd y Gymraeg yn iaith swyddogol llawn, ond yn iaith cyd-swyddogol. Nid oes fersiwn Gymraeg o'r gwahoddiadau OJEU am y rheswm uchod, ond mae hyn tu hwnt i reolaeth y Llyfrgell. Nodir nad yw'n ofynnol i gorff cyhoeddi gwahoddiad i dendro yn Gymraeg yn y Cyfnodolyn Swyddogol.

Cyhoeddir gwahoddiadau ar GwerthwchiGymru fel fersiynau Cymraeg a Saesneg ar wahân. Mae 1 gwahoddiad ar safle GwerthwchiGymru wedi eu gwneud yn ystod 2020-21, yng Nghyfnodolyn Swyddogol yr Undeb Ewropeaidd. Nid oedd y gwahoddiad yn datgan na fydd tendr a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na thendr a gyflwynir yn Saesneg.

Cyhoeddwyd dyfynbrisiau cyflym (Quick Quotes) ar GwerthwchiGymru gan y Llyfrgell yn ystod y flwyddyn hefyd. Roedd 12 ohonynt wedi eu cyhoeddi yn y Gymraeg a'r Saesneg, ond roedd 6 ohonynt yn uniaith Saesneg. Roedd 8 o'r dyfynbrisiau cyflym yn datgan y caniateir i ddyfynbrisiau

gael eu cyflwyno yn y Gymraeg, a 3 yn datgan na fydd dyfynbris a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na dyfynbris a gyflwynir yn Saesneg.

Felly, roedd y Llyfrgell yn cydymffurfio'n rhannol â Safonau 72 a 73 yn ystod 2020.

Ni dderbyniwyd tendrau yn Gymraeg yn ystod y flwyddyn.

Gwasanaethau Cymraeg (Safonau 77-78)

Mae'r Llyfrgell eisoes yn cydymffurfio â'r Safonau yma.

Mae holl wasanaethau'r Llyfrgell ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg. Ceir gwybodaeth amdanynt ar wefan y Llyfrgell, gyda phob tudalen ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg. Mae deunydd sydd yn rhoi cyhoeddusrwydd i wasanaethau'r Llyfrgell yn ddwyieithog. Nid yw'r deunydd yma, neu'r wefan, yn cyfeirio at y gwasanaethau sydd ar gael yn y naill iaith neu'r llall, gan eu bod i gyd ar gael yn y ddwy iaith.

Hunaniaeth Gorfforaethol y Llyfrgell (Safon 79)

Enw swyddogol y Llyfrgell yw 'Llyfrgell Genedlaethol Cymru The National Library of Wales'. Mae hyn wedi ei ddangos yn glir ar bob eitem o ddeunydd swyddfa safonol y Llyfrgell, boed y defnydd yn fewnol neu yn gyhoeddus. Mae pob eitem o wybodaeth ar yr eitemau yma yn ddwyieithog, gyda'r Gymraeg uwchben y Saesneg bob tro.

Diwygiwyd logo'r Llyfrgell yn 2017 a chyhoeddwyd Canllawiau Brandio ar fewnwyd y Llyfrgell. Diwygiwyd y canllawiau yma yn ystod 2018. Dyluniwyd y logo i'w ddefnyddio ar bob deunydd corfforaethol, deunydd mewnol a chyhoeddus ac ar gyfer amgylcheddau print a sgrin. Dyma'r unig fersiynau o'n logo y dylid eu defnyddio. Mae'r logo wedi ei ddylunio i roi'r Gymraeg uwchben y Saesneg.

Mae'r Canllawiau'n nodi fod logo Llyfrgell Genedlaethol Cymru bob amser yn ddwyieithog. Pryd bynnag a ble bynnag y caiff ei ddefnyddio, yng Nghymru a thu hwnt, rhaid defnyddio'r logo dwyieithog.

Addysg (Safon 80)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol a'r Safon yma.

Nid yw'r Llyfrgell yn darparu cyrsiau addysg, yn yr ystyr fod cwrs yn golygu cyfres o sesiynau dysgu. Mae'r holl weithgareddau mae'r Gwasanaeth Addysg yn eu darparu i gynorthwyo dysgwyr yn y sector addysg yn medru cael eu cyflwyno yn Gymraeg neu'n Saesneg. Pan fydd y Gwasanaeth Addysg yn cynnig gweithdai sy'n cael eu harwain gan barti allanol nad sy'n medru cynnig y cynnwys yn Gymraeg, bydd aelod o'r gwasanaeth yn bresennol i gyfieithu neu gyflwyno'n Gymraeg pe bai angen.

Gwelwyd cynnydd mawr mewn darpariaethau ar-lein, ond am nad yw'r cyfrwng (Teams) yn galluogi cyfieithu ar y pryd mewn gweithdai byw i ddosbarthiadau ysgol, ni fydd y Gwasanaeth Addysg yn cydweithio gyda pharti allanol heblaw bod modd cwrdd â gofynion polisi dwyieithrwydd y Llyfrgell.

Cyhoeddiadau dros y system annerch gyhoeddus (Safonau 83, 140)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safonau hyn.

Adran 3: Cydymffurfiaeth Safonau Llundio Polisi (Safonau 84-89, 91-93, 144)

Llundio Polisiâu (Safonau 84-89, 91-93, 144)

Mae'r Gymraeg yn gyfrifoldeb i bob aelod o staff y Llyfrgell, ac mae brwdfrydedd wrth roddi ystyriaeth i'r Gymraeg wrth lunio polisi – digwydd hynny'n gwbl naturiol, neu ceisir cyngor gan y Swyddog Gweinyddol yn Swyddfa'r Llyfrgellydd.

Nodwyd mewn arolwg gan Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg yn ystod 2018-19 bod angen sicrhau fod y Llyfrgell yn ceisio barn ar yr effaith ar y Gymraeg mewn papurau ymgynghori bob amser. Ni fu cyfnod ymgynghori yn ystod 2020-21 heblaw am Strategaeth newydd y Llyfrgell. Roedd hyrwyddo'r Gymraeg wedi cael ei ystyried yn yr ymgynghoriad hwn.

Ni dderbyniwyd cwyn ynglŷn â chydymffurfiaeth y Llyfrgell â'r safonau llunio polisi yr oedd o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy.

Adran 4: Cydymffurfiaeth Safonau Gweithredu

Polisi ar ddefnyddio'r Gymraeg yn fewnol (Safon 94)

Mae'r Polisi a chanllawiau i'r Safonau wedi eu cyhoeddi ar fewnwyd y Llyfrgell. Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safon yma.

Adnoddau Dynol:

Hawliau'r Cyflogai (Safonau 95-100)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r safonau hyn.

Cyhoeddi Polisiâu (Safonau 101-107)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r safonau hyn.

Cwynion (Safonau 108-109, 111)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r safonau hyn.

Disgyblu (Safonau 112-113, 115)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r safonau hyn.

Datblygu Sgiliau yn y Gymraeg / Hyfforddiant (Safonau 123-129, 145-146)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r safonau hyn.

Mae'r Llyfrgell wedi darparu hyfforddiant tair awr yr wythnos i staff ddatblygu eu sgiliau Cymraeg ers Gorffennaf 2017 o dan gynllun cyrsiau Cymraeg Gwaith sylfaenol a chanolradd. Mae'r cyrsiau yma wedi parhau yn ystod 2020 - 2021:

Roedd cyrsiau Cymraeg Sylfaenol (5 aelod staff yn mynychu'n wythnosol ar Zoom) a Chymraeg Canolradd (4 aelod staff yn mynychu'n wythnosol ar Zoom) wedi parhau yn y cyfnod Ebrill 2020 - Mawrth 2021.

Ni fu Cwrs Gloywi Iaith yn ystod y cyfnod Ebrill 2020 – Mawrth 2021 oherwydd sefyllfa COVID-19.

Ni fu Cwrs Cymraeg Preswyl yn ystod y cyfnod Ebrill 2020 – Mawrth 2021 oherwydd sefyllfa COVID-19.

Roedd nifer y cyflogeion oedd yn meddu ar sgiliau yn y Gymraeg ar ddiwedd y flwyddyn yn 127. Mae'r ystadegau fel a ganlyn:

Gwrando/Siarad

Dim Tystiolaeth	3
Peth Tystiolaeth	7
Tystiolaeth ond angen hyfforddiant	4
Tystiolaeth ond angen mwy o brofiad	15
Tystiolaeth Lawn	99
Cyfanswm oedd Wedi Ymateb	128

Darllen/Deall

Dim Tystiolaeth	1
Peth Tystiolaeth	7
Tystiolaeth ond angen hyfforddiant	8
Tystiolaeth ond angen mwy o brofiad	7
Tystiolaeth lawn	105
Cyfanswm oedd Wedi Ymateb	128

Ysgrifennu

Dim Tystiolaeth	3
Peth Tystiolaeth	6
Tystiolaeth ond angen hyfforddiant	9
Tystiolaeth ond angen mwy o brofiad	16
Tystiolaeth lawn	94
Cyfanswm oedd Wedi Ymateb	128

Mae gwahaniaeth sylweddol rhwng y ffigurau am 2018-19 (242) a 2020-21 (127). Mae'r ffigur am 2020-21 yn adlewyrchu'r nifer o staff a ymatebodd i'r holiadur blynyddol.

Ni chynhaliwyd cyrsiau hyfforddi yn ystod y flwyddyn, heblaw am y cyrsiau Cymraeg arlein a nodwyd uchod.

Swyddi newydd / swyddi gwag (Safonau 132-134, 136, 147, 148)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safonau yma. Diweddarwyd y ffurflen gais am swyddi cyfredol ar ddechrau 2020, ac mae'n nodi:

'Mae'r gallu i gyfathrebu'n effeithiol drwy gyfrwng y Gymraeg yn hanfodol yn achos llawer o swyddi'r Llyfrgell. Os yw'r Disgrifiad Swydd yn nodi hynny, disgwylir i chi lenwi eich Ffurflen Gais yn y Gymraeg a bydd yr asesiad (os bydd galw am hynny) a'r cyfweiliad hefyd yn Gymraeg'

Mae'r Canllawiau i Ymgeiswyr a ddsberthir gyda'r ffurflen gais yn nodi hynny hefyd.

Barn y Llyfrgell yw bod hyn yn bodloni'r gofyniad yn Safon 134 i roi lle ar y ffurflen gais i unigolion nodi eu bod yn dymuno cael cyfweiliad neu ddull arall o asesiad yn Gymraeg.

Mae ffurflen gais y Llyfrgell yn gwbl ddwyieithog, ac felly, os oes ymgeisydd yn ei lenwi yn Gymraeg (fel sy'n digwydd efo'r canran uchaf o geisiadau) mae'r Llyfrgell yn ymateb drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae pob cyfweiliad neu asesiad yn cael ei gyfathrebu cyn y digwyddiad i'r unigolyn gan nodi iddynt roi gwybod os bod unrhyw anhawster am y broses. Ar gychwyn pob cyfweiliad, mae'r panel yn gofyn i'r ymgeisydd os ydynt yn hapus i gael ei cyfweld drwy gyfrwng y Gymraeg.

Ni hysbyswyd unrhyw swyddi yn ystod 2020-21.

Ni dderbyniwyd cwyn ynglŷn â chydymffurfiaeth y Llyfrgell â'r safonau gweithredu yr oedd o dan ddyletswydd i gydymffurfio a hwy.

Meddalwedd gyfrifiadurol (Safon 116)

Mae meddalwedd Cysgliad wedi ei osod ar bob cyfrifiadur yn y Llyfrgell er mwyn i staff wirio sillafu a gramadeg y Gymraeg.

Mewnrwyd y Llyfrgell (Safonau 117, 120-122)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r rhan fwyaf o'r Safonau hyn.

Sefydlwyd mewnrwyd dros-dro yn ystod Chwefror 2017 gyda'r bwriad o sefydlu mewnrwyd barhaol wedi hynny. Bwriadwyd y fewnrwyd bresennol i fod yn system ffeiliau, ac nid mewnrwyd gwe lawn (HTML). Nid oes nodyn ar y tudalennau Saesneg bod y tudalennau yna ar gael yn Gymraeg. Mae dolen i hafan y fewnrwyd ar bob tudalen ond nid oes dolen uniongyrchol i'r tudalennau Cymraeg ar y tudalennau Saesneg cyfatebol. Mae'n ymddangos bod hyn am resymau technegol (nid yw'n fewnrwyd gwe lawn).

Cafwyd gwybod gan Adran Technoleg Gwybodaeth y Llyfrgell nad 'tudalennau' sydd ar y fewnrwyd ond set o ffolderi/ffeiliau. Nid oes modd symud yn ôl ag ymlaen rhwng ieithoedd y ffeiliau gan eu bod mewn ffolderi gwahanol. Un tudalen sydd ar y fewnrwyd, sef y dudalen flaen, ac mae hi'n ddwyieithog o ran cynnwys. Os dehonglir Safon 120 yn llythrennol, nid oes modd i'r Llyfrgell gydymffurfio â'r Safon gan nad oes nodyn ar y 'tudalennau' eu bod ar gael yn Gymraeg. Ar y llaw arall, mae'r dudalen flaen (sef yr unig dudalen ar y 'fewnrwyd') yn gyfan gwbl ddwyieithog.

Mae'r fewnrwyd bellach wedi symud i Microsoft SharePoint. Mae'r dudalen flaen yn aros yr un peth, sef tudalen dwyieithog html ond mae'r ffeiliau nawr ar Microsoft SharePoint sef system ffeiliau sy'n rhan o Microsoft Teams, system a ddefnyddiwyd ar draws y Llyfrgell ar gyfer gweithio hyblyg. Nid oes bwriad symud oddi ar y system yma.

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â Safon 121.

E-bost (Safonau 130-131)

Nid yw'r Llyfrgell yn cydymffurfio'n llwyr â'r Safonau yma ar hyn o bryd.

Mae'r Llyfrgell wedi darparu templed safonol canolog a chyfarwyddiadau ar sut i weithredu llofnod safonol ar gyfer pob aelod o staff. Mae hyn ar gael drwy daflen gymorth ar y fewnrwyd. Mae'r templed yn galluogi staff i gynnwys fersiwn Gymraeg o'u manylion cyswllt mewn negeseuon e-byst.

Disgwylir i bob aelod staff defnyddio'r templed. Mae ffeil HTML wedi ei hysgrifennu ymlaen llaw ac mae'r ffeil yma ar gael mewn ffolder canolog, ar gael i bob aelod o staff ei haddasu. Mae'r ffeil yn hwyluso cynnwys logo 'Cymraeg' yn eu llofnod.

Fodd bynnag, nid yw Adran Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu'r Llyfrgell yn dal teitlau swydd pawb o'r staff yn ganolog felly nid oes modd awtomeiddio'r broses ymhellach ar hyn o bryd. Y gobaith yw bod y gofynion ar gyfer system Adnoddau Dynol newydd yn cynnwys gallu cynnal hyn.

Mae'r Llyfrgell yn bwriadu newid ein system e-bost i system yn y cwmwl fel rhan o Office 365. Bydd hwn yn cael gwared ar y rhaglenni e-bost presennol, sef Thunderbird a SoGO (sgwrs) ac un o'r atyniadau yw ei fod yn bosib gosod templed llofnod ebyst canolog, cyn belled fod y gwaith o fewnbynnu'r data ar gyfer teitlau swyddi pobl wedi ei wneud. Ni chwblhawyd hyn yn ystod 2020-21, gan fod y gwaith yma wedi cael ei ohirio am y tro fel ein bod ddim yn newid ein system e-bost ynghanol cyfnod lle mae cyfathrebu mewnol effeithiol yn gwbl angenrheidiol.

Gobeithir cydymffurfio'n llwyr a'r Safonau yma erbyn diwedd mis Rhagfyr 2021. Mae'r Llyfrgell wedi derbyn arian gan Lywodraeth Cymru am y gwaith. Bydd y Llyfrgell yn gorfod gwario'r arian erbyn 31 Mawrth 2022, felly disgwylir cydymffurfio'n llwyr a'r Safonau yma erbyn hynny. Bydd gweithredu'r gyfundrefn newydd yn gwella'r ddarpariaeth rhyngwynebau Cymraeg i staff a rhoi'r modd o weithredu'r polisi llofnod e-bost yn ganolog.

Cadw cofnodion cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg (Safonau 141-143)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safonau hyn.

Adran 5: Monitro

Mae'r Swyddog Gweinyddol yn Swyddfa'r Llyfrgellydd yn gyfrifol am fonitro cyrhaeddiad y Llyfrgell yn erbyn y Safonau, a sicrhau fod y Llyfrgell yn cydymffurfio â'r Safonau. Mae gwasanaethau eraill o fewn y Llyfrgell yn darparu adnoddau er mwyn sicrhau bod y Llyfrgell yn cyflawni gofynion Safonau'r Gymraeg yn llawn, sef y Tîm Addysg; yr Uned Adnoddau Dynol; yr Isadran Mynediad Digidol (sy'n gyfrifol am gynnwys y wefan, apiau a'r cyfryngau cymdeithasol); a'r Adran Technoleg Gwybodaeth.

Sefydlwyd Grŵp Gweithredu yn y cyfnod rhwng dyddiad dyroddi'r Safonau a diwrnod gosod y Safonau yn y Llyfrgell. Prif gyfrifoldeb y grŵp ers diwrnod gosod y Safonau yw sicrhau goruchwyliaeth o'r Safonau yn gorfforaethol. Aelodau'r grŵp yma yw:

- Pedr ap Llwyd (Prif Weithredwr a Llyfrgellydd)
- Carol Edwards (Rheolwr Llywodraethiant a Chlerc i Fwrdd yr Ymddiriedolwyr)
- Annwen Isaac (Rheolwr Adnoddau Dynol)
- Endaf Edwards (Swyddog Gweinyddol)

Adran 6: Safonau Atodol (Safonau 149-168)

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu'n unol â'r Safonau hyn.

Cyhoeddwyd Hysbysiad Cydymffurfio'r Llyfrgell ar ein gwefan ac ar fewnwyd y staff. Cyhoeddwyd Polisi Cwynion ar wefan y Llyfrgell, ac fe ymdrinnir â chwynion ynghylch cydymffurfiaeth y Llyfrgell â Safonau'r Gymraeg yn yr un modd â chwynion eraill. Sefydlwyd Grŵp Gweithredu, sydd yn gyfrifol am oruchwyllo'r modd y mae'r Llyfrgell yn cydymffurfio â'r Safonau (gweler Adran 5 o'r adroddiad yma).

Adran 7: Blaenoriaethau ar gyfer Ebrill 2020 – Mawrth 2021: Cynnydd

- Safon 7: sicrhau fod pob gohebiaeth e-bost yn cynnwys datganiad sy'n nodi bod croeso i ohebiaeth yn Gymraeg ac na fydd gohebu yn y Gymraeg yn arwain at oedi.

Ni chwblhawyd hyn yn ystod 2020-2021.

Mae'r Llyfrgell yn bwriadu newid ein system ebost i system yn y cwmwl fel rhan o Office 365. Bydd hwn yn cael gwared ar y rhaglenni ebost presennol, sef Thunderbird a SoGO (sgwrs) ac un o'r atyniadau yw ei fod yn bosib gosod templad llofnod ebyst canolog, cyn belled fod y gwaith o fewnbynnu'r data ar gyfer teitlau swyddi pobl wedi ei wneud. Mae'r gwaith yma wedi cael ei ohirio am y tro fel ein bod ddim yn newid ein system ebost ynghanol cyfnod lle mae cyfathrebu mewnol effeithiol yn gwbl angenrheidiol.

Gobeithir cydymffurfio'n llwyr a'r Safon yma erbyn diwedd mis Rhagfyr 2021. Mae'r Llyfrgell wedi derbyn arian gan Lywodraeth Cymru am y gwaith. Bydd y Llyfrgell yn gorfod gwario'r arian erbyn 31 Mawrth 2022, felly disgwylir cydymffurfio'n llwyr a'r Safonau yma erbyn hynny. Bydd gweithredu'r gyfundrefn newydd yn gwella'r ddarpariaeth rhyngwynebau Cymraeg i staff a rhoi'r modd o weithredu'r polisi llofnod ebost yn ganolog.

- Safon 45: sicrhau cysondeb rhwng dogfennau o ran datgan yn glir fod y ddogfen hefyd ar gael yn Gymraeg, yn arbennig gyda pholisïau/strategaethau/datganiadau i'r wasg.

Cwblhawyd.

- Safon 56: Cwblhau'r broses o gaffael peiriannau hunanwasanaeth ar gyfer taliadau llungopio a sicrhau eu bod yn gweithredu drwy'r Gymraeg.

Cynhaliwyd deialog gyda'r gwneuthurwyr ac mae angen fersiynau mwy newydd o'r peiriannau er mwyn iddynt gael eu gwneud yn ddwyieithog. Dechreuodd y Llyfrgell y broses o gaffael peiriannau newydd yn ystod 2019-20. Fodd bynnag, gyda'r gwaith adeiladu oedd yn cael ei wneud yn yr ystafelloedd darllen a thrafodaethau parhaus mewn perthynas â dyfodol yr ystafelloedd darllen, nid yw hyn wedi symud ymlaen llawer, gan ystyried y cyfnodau clo a fu yn ystod 2020-21 pan oedd mynediad i staff yn unig a staff hanfodol yn unig am rannau o'r cyfnodau hynny.

Mae hyn ar waith ar hyn o bryd fel rhan o'r broses o ailagor ac adleoli gwasanaethau'r Ystafell Ddarllen. Dechreuodd y gwaith yma cyn 31 Mawrth 2021, ond ni chwblhawyd hyn erbyn hynny.

- Safon 72: sicrhau fod gwahoddiadau i dendro am gontract yn cael eu cyhoeddi yn Gymraeg.

Roedd y Llyfrgell yn cydymffurfio'n rhannol â Safon 72 yn ystod 2020-21, fel y nodwyd uchod. Fodd bynnag, gwelwyd gwahaniaethau rhwng adrannau, gyda'r rhan fwyaf o adrannau yn cydymffurfio ond nid pob adran.

- Safon 73: datgan mewn gwahoddiadau i dendro am gontract y caniateir i dendrau gael eu cyflwyno yn Gymraeg, ac na fydd tendr a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na thendr a gyflwynir yn Saesneg.

Roedd y Llyfrgell yn cydymffurfio'n rhannol â Safon 73 yn ystod 2020-21, fel y nodwyd uchod. Fodd bynnag, gwelwyd gwahaniaethau rhwng adrannau, gyda'r rhan fwyaf o adrannau yn cydymffurfio ond nid pob adran.

- Safon 87-89: sicrhau fod y Llyfrgell yn ceisio barn ar yr effaith ar y Gymraeg mewn papurau ymgynghori bob amser.

Nid oedd ymgynghoriad ffurfiol wedi cymryd lle yn 2020-21 heblaw am yr ymgynghoriad ar Strategaeth newydd y Llyfrgell. Cafodd hyrwyddo'r Gymraeg ei ystyried yn yr ymgynghoriad hwn.

Adran 8: Blaenoriaethau ar gyfer Ebrill 2021 – Mawrth 2022

- Safon 7: sicrhau fod pob gohebiaeth e-bost yn cynnwys datganiad sy'n nodi bod croeso i ohebiaeth yn Gymraeg ac na fydd gohebu yn y Gymraeg yn arwain at oedi.
- Safon 56: Cwblhau'r broses o gaffael a gosod peiriannau hunanwasanaeth ar gyfer taliadau llungopio a sicrhau eu bod yn gweithredu drwy'r Gymraeg.
- Safon 72: sicrhau fod gwahoddiadau i dendro am gontract yn cael eu cyhoeddi yn Gymraeg.
- Safon 73: datgan mewn gwahoddiadau i dendro am gontract y caniateir i dendrau gael eu cyflwyno yn Gymraeg, ac na fydd tendr a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na thendr a gyflwynir yn Saesneg.
- Safonau 130-131: cydymffurfio'n llwyr â'r Safonau yma.

Mae'r adroddiad hwn ar gael yn Gymraeg a Saesneg.

Os hoffech dderbyn yr wybodaeth hon mewn fformat gwahanol, cysylltwch â'r Swyddog Gweinyddol fel y nodir isod os gwelwch yn dda:

Endaf Edwards

Swyddog Gweinyddol

Llyfrgell Genedlaethol Cymru

Penglais

Aberystwyth

Ceredigion

SY23 3BU

Ffôn 01970 632804

E-bost: endaf.edwards@llyfrgell.cymru